

Рарьн-хемчиктен еш Токаны медеези

Еш TOVARIŞTAJ-PILE еш POLATKA

Рарьн-хемчик козуунунда харны кемceezi uluq ewes-taa polza, kыbтың pajdalyн көerge, 1936 cыldың 1 айның 26 хуныңge cedir perge kadь koncuq poop kelgen polgaş moon songaar oon-taa kadьbь cugaa cok. Sook 35 gradustan aşpajьn turar.

Kargь, Kara-xөл sumularda cut polgan tep sanaar polgaş am cyzyn-paazьn cыldak-pile 1.400 paaş mal ölgen. Öske sumularnың iji cangьs өregeleriniң malь cutka polgaş aarьqnyң pajdalьnga tavarьp turar. Ajьyldьq cybe kodur poop turar. Kodurdan xorar turar maldьn sanь paza көvej. Xoj malь kodurlaan sumular: Parьk, Şuj, Kara-xөл, Kөp-sөök, oon-taa өske.

По tugajьn topculaarga: cem cyulyнyң ховарьның cыdagaanь-pile aş malga aarьq-taa cьpьpьnar, kodur paza tyrgen cьpьpьnar, pөry paza cipter, oon-taa өske.

Am corutkan kemceqleri

1. Kargь-ce 6 toon, Kara-xөл-ce 1 toon sula oktaan.

2. Ol sumular-ce şьdaldьq surgak-cыlar undyrge. Kargь-ce еш Toka po-

du pargan.

3. Kozuun cagьrgazьnyң 3 tugaar xuralьndan cut-pile xyrezir komisti turturguskan. Komistiң azьldak-cыlar: Tьrtьk, Ongaj-ool, Syryң-ool.

4. Malь tьkka aarьq sumular-ce mal emcizin corutkan.

5. Kozuunda par turar 32 toon sulanь komistiң ergezinge şilcidip pergen.

Sumularga paar surgak-cыlarnың sorulgaзь maldь kыbь azьrar, TAR 16 tugaar sessizi-pile ARN TK 4 tugaar plenumunуң şiitpirlerin pottandьrar kьldьr surgaaş undyrgyleen.

Nam, cazaktьn cutka udur undyrge toktaalьnga polgaş tuzalamcьzьnga kozuunnuң arattarь koncuq pajьrlar өөryp turar.

Kozuun, sumunуң cagьrgalarь cut-pile xyrezir talazь-pile koncuq eres azьldap, sumularda cutka udur komisterni turguskan.

Pergedej pergileen cerlerden arattarьnь odarьq cerler-ce көzyrge. Sulanь oktaan, oon-taa өske argalarnь ap көerge, cut-pile xyrezir coruktu өjynde egeleen kozuun tur.

Cut-pile xyrezir cazak komiziniң kыlgan azьbь Cut-pile temissezir tugajьnda cazaktьn sөölgy yjede corudup turar kemceqleri

1. Tьba tөp kooptuң talazь-pile Tees-xem kozkoovundan 46 toon, Uluq-xem kozkoovundan 18 toon, Cөөн-xemcik kozkoovundan 13 toon, Rarьn-xemcik kozkoovundan 44 toon sulanь arattar-ce taratkan. Şuptu 121 toon.

2. Mal-cer ministeriniң talazь-pile Elegeste „Toka“ kyrekonomdan Uluq-xem kozuununuң Tus-taq sumuzun-ce 15 toon, Xenderge sumuzun-ce 5 toon, Uluq-xem kozuununga peletkel fondu kьldьr 12 toon, Tandь kozuun-un-ce 10 toon, Cөөн-xemcik kozuun-un-ce 25 toon sulanь am taradьp turar. Polar şuptu 97 toon.

3. Mal-cer ministeriniң talazьndan savaң-pile tuzalaanь: Uluq-xem kozuununuң Tus-taq sumuzununga 300 toon, Xenderge sumuzununga 40 toon, Tandь kozuununga 10 toon, şuptu 710 toonnu tuzalaan.

4. Oon ьnajmьn „Toka“ kyrekonomda 800 toon savaңnyң 200 toon xirezini arattar sөөrttyr алган polgaş am-taa sөөrttyr-şaan.

5. Kooptuң talazьndan 121 toon talgañь xandьrp peer tep turar.

Fevral ajьnyң 1-2-3 хыннерinde u'aştyr uluq хар саар, camdьk cerlerde харның кемceezi 20 азьq santimetir cedir, ьlangьja şeer mal odar-ce unyp şьdavas-tar, cut ajьbь ulam kederep olurarnь pьrьmdalaaş, Cazak ceri, po ajьnyң 4-te paza cut-pile xyreziriniң şiitpirliq kemceqlerin corutkan. Cazaktьn po sөölgy kemceqleriniң kolun temdeg'eerge:

1. Camdьk cudap turar kozuunnarga kyryneniң хөregizinden am paza akşa undyrup peer teen.

2. Coguur cerleden cut tugajьnda polgaş corudup turar kemceqler tugajьnda tьn хyn cok medee хuraar alьr ulustar turgazar. Ol ulustar koncuq todargaj şьn medee хuraar. Poştanьn ceri telefonun tьn хyn cok pelen turguzar polgaş medee ap turar yrgylcy manakь kizi turguzar. Kozuunnarda pošta salьylarь paza kajь-taa şakta pelen turar.

3. Am yjede cutka udur pygy kyştь pilip alьrny cut-pile xyrezir komiske taaskan.

4. Cudap turar cerlerge mal cemi oktaarьn хyn tьn cok cor-

udar. Po tugajьnda sөөrttylge oruun aştaar polgaş am aştaj pergen.

5. Cutka cыldap algaş өske azьldar-ce көrynmeyin paar coruktarьn, ьlangьja şkola өeredilge talazьn tudadь peer coruktarьn şuit eder. Moon songaar ьndьq өske azьldar-ce cugula sagьş salьr.

6. Kyryneniң хөregizinden undyrup pergen akşanь cөvy-pile caryqdaar. Ol tugajьn cutka udur komis ekki azьldaar.

7. Kede yngen surgak-cыlarnь kыbьnga nemej ulustar corudar.

8. Am par turar sulanь cudap turar cerlerge tyrgen cedirerin tyrgededir, onu sөөrttyrde arattarьnyң kyzyн eviledeer.

Cazaktьn po kemceqlerin kozuun, sumularnьn pygy organizastarь pottuq azьl kыbьnga pottandьrar хerek. Cyk-le Cazakka idegees olurup peer polza, хor-zok ewes-pe. Kedeeniң organizastarьnyң polgaş pygy arat tymennin kyzy-pile po ajьbьşkьnnь kyysseidir tur. ьlangьja cazaktan şaңnar turar mal cemin ьnaj peer sumular-ce sөөrttyryn arattarьnyң kyzy-pile kyysseidir. Am par turar mal cemin cөp azьglaar polgaş oonkыbьnga nemelde cem tьvartьn oraldazьr. Cizeeleerge, хар ezer talьj, хуyreк, maldьr suqlarnьn kyzyн ulgatьrp, ьlangьja talьj sөөrttyr şьrak aat, şarьnyң kyzyн cөp azьglaar, ьjaş pudu, ьjaş kartьt suqlarnь cьr, paza mal parьp şьdavas pert cerlerden sigen cular polgaş oon-taa өske argalarnь corudar.

Şagaan-arьqdan

ARN TK-ga

telegram

Uluq-xem kozuununuң Caattь-xorajda nam, areveninь mas-salyq xuralьnga, ARN TK-nьң 4 tugaar plenumunуң poop ert-keniniң tьpnelin tьpnaaş, koncuq pajьrlar хyleep aldьbьs.

Pistiң хyleenip alьbьbьs polza, ARN TK-nьң 4 tugaar plenumunуң ajьtkan ajьbьşkьnnь ханьbь-pile өөrenip алgaş, ARN-nьң kыbьl tugunуң adaanga cьskaalьp, azьl-agьj, erttem kulturubustu өryledip, tuskaj хamaarьppas erge-şөleeisti ulam pьzьdьp, pistiң murnubusta salьdьngan sorulgalarnь canьş cok kyysseidir-pis.

ARN TK-nьң 4 tugaar plenumunуң ajьbьşkьnnь telgerezin! ARN TK prezidiymь telgerezin! Xural prezidiymь.

Хайран еш Kiimcik

Pii-xem kozuununuң Sesserliq sumuzu Xavak kыbь tep cerge curttaп turgan, TARN TK-nьң plenumunуң oralakь kezigyny еш Kiimcik, 1888 cыlda tөreeş, 1936 cыldың 2 ajьnyң 3-te хyndyskyn-yn 1 şakta aarьqga tavarьşkaş mөcseen.

Еш Kiimciktin kadajь еш Cerlikpen, oglu Momvuzaj polgaş oon ьnaj өө-pilezinge

ARN TK-NьN KACCьGDALь

Namnyң kezigyny еш Cerlikpen slernin ьnak ezinьr, kezig-yn Momvuzaj polgaş oon tunmalarьnyң ьnak adazь, paza pistiң ARN TK-nьn plenumunуң oralakь kezigyny polgaş namnyң ergi şudurgu idepkejlіq kezigyny еш Kiimcik хoralьq aarьqnyң urzuu-pile өlyq pojduska sanattьngan tugajьnda sler-pile kadь хань azьqny азьp tur-pis.

Еш Kiimciktin xyrezip coraan temisselin ulam yrgylcyledirin slerge najttadьbьs.

TOKA, PAJьR-ool, TOVARIŞTAJ, XEMCIK ool, CYRMIT-TAZь, OJDUP, POLAT, SEDIP-ool, UBANGUR, TANJA, TANCAT,

Pygy ARN organizastarьnga tьpnaдьq

Namnyң sorulgaзьn canьş-şьnyş cok kyysseidir, curtтуң iştinde feodaldьn tazьbьn tura-tьrttar corukka erestiқ kirzip kelgen, pistiң TK-nьn plenumunуң oralakь kezigyny, Pii-xen kozuununu Sesserliq sumuzu еш Kiimcik хoralьq aarьqga tavarьşkaş, pistiң хyreelenibisten carьp cөj-parganьn хomodap tьpnaap-şaan, ol eştin revolustuq temisselinin тоort sorulgaзьn ulam pьzьq kyyssediringe oon-taa artьk kyzeniliner ARN TK.

ARN TK-nьn plenumunуң oralakь kezigyny, pistiң ekki ezibis еш Kiimcik pisten carьldь

Pii-xem kozuununuң Sesserliq sumuzu 2 tugaar arvannьn хamaattьzь, tus sumunуң pir aldarьq, nam, OKTE, RTO kezigyny еш Kiimcik, хoralьq aarьqga tavarьşkaş, еш-өөry pisten carьlp, mal azьl-agьjьn, erttem kulturnu sajьradьp, nam, cazaktьn ajьbьşkьnnь erestiқ kyysseidir teen sorulgaзьnga cetpejin, po 2 ajьnyң 3 хynynde podunуң амьzьndan carьlganь еш-өөry pisterge koncuq хomodanьcьq tur.

Өlym pistiң ezibisti carьp appaarza-taa, oon soruglap coraan хань sorulgaзьn cокtatpajьn kyysseidirin хyleenip alьbьlьnar. Sumu targazь Tambaa, nam yryryn targazь Jonzak. Areve yryryn targazь Pylcyn, RTO yryryn targazь Tanьbьn, Tarzaa, Parьnza, Momvuzaj.

Еш Kiimciktin topcu namdarь

Pii-xem kozuununuң Sesserliq sumuzu еш Kiimcik polza, 1888 cыlda Ee-vek tep cerge jadьbь arattan tөreeş, 9 xarga cedir ada-ijeziñin xolung torugup өskөн. 10-dan 31 xarga cedir feodal-teokrattarga polgaş oru kulak idegetternin xolunga хөlecciktep, olarnьn malьn kadamьr амьdьrap coraan.

По мыңсар coraanьnyң iştinde feodal teokrattarnьn puruу surttaalьnga cөpşeeewes, харың oon-pile udurlanьr sorulgaзьn tьnzьtp-şaan kelgeş, 1929 cылдан 30 cылga cedir arban targalaan. 1930 cылда ARN kezigynyңge kirgen. 32 cылда ARN-nьң 9 tugaar Uluq xuralьndan ARN TK-nьң plenumunуң oralakь kezigynyңge songutkan. Oon arban polgaş kolxos targalap coraan.

1931 cылда feodaldarnьn хөregizini хавьrar tugajьnda Kaa-xem kozuununuң komizinge tomujlatkaş, хөregi хавьrar coruktuң idepkejlіq azьldak-cьzь poop canьq-şьnyq cok azьldaan. 1933 cылдан 34 cылga cedir ARN yryн targalaan. Po arazьnda namnyң pir idepkejlіq cagьbьş cok kezigyny, tus sumunуң ekki idegeldiқ azьldak-cьzь coraan polgaş orannьn potergezin pьzьkьtarьnga şьn sagьş salьp coraan.

Am хoralьq aarьqnyң urzuu-pile po 36 cыldьn 2 ajьnyң 3 хynynda хyndyskynуң 1 şakta өlgen.

Kezigyn Picce-ooldun malь өзыр tur

Rarьn-xemcik kozuununuң Xөл sumuzunуң 3 tugaar arvannьnyң хamaattьzь nam kezigyny еш kara Picce-ooldun malь cыldьda өзыр turar. Cyl tize: 33 cылда—13 paaş, 34 cылда—18 paaş, 35 cылда—28 paaş cetken.

Malьnyң ciir cemin хөjy-pile peletkep алgaş, өske azaalgaзьn ekki corudarga mal мыңсаар өspejin кансаар. Еш Picce-ooldun peletkep алган sigeni 33 cылда 1 ga, 34 cылда 1½ ga, 35 cылда 3 ga polgan.

Malьnyң kazaazьnyң şьnarь ekki, pus yner хoolajьq. Malьnyң azaalgaзьn ekki хандьrganь-

pile cagь ьşkaş, am хojtpaktap turar.

Mal kыbь azьrar tugajьnda xuralga pargazь, „36 cыldьn sook ajьbьlьnga malьmnь cer-le alьs-pajьn şьdaar-men“ iidi.

Erttem kultur talazьnga, 50 хarьlьq aşak xirezinde karandaş, saazьny хojlap алган pir-pir kiziden ajьtьrgan coruур. Şkolada surguulunuң хyneziñin yspejin ekkep perip turar.

Өske еш-өөrler, еш Picce-ooldun ylegerliq azьlьndan yleger ap, ьnsaar azьldaza coguур.

Kyrgek. Öicej-ool.

Nam, areve kezigynneri polit. piliotliq, pizik-piliktioq polur uzurluq

ARN TK Сырьдыкы килдизин, targazь eş Tovarıştajnyn, cyyly (Egezi № 11 (512) solunda. Am tengen)

Nam, areve kezigynnerini niitti pillin erylendirin parımdalaş, san-podalga kicceelin corudar polgaş paza telegej pajdalyñ pıdyyny-pile kicceelder polur. Anaş paşkylarñ tus tus cerlerde azyldap turar, uk ertemni pilgi-teq eşlerni azyglar polgaş en ılangyja ol cerlerde şkola paşkylarñ azyglar. Pydyrylge cerlerinde azyldap turar nam, areve kezigynneri tus pydyrylgezinin texnik argazyna   renir coruk toñ cugula ewes-pe, onu cer-le ultup polbas. Po ajtkan cyylderger   renir cybe leeş, ana-la olurıajyn, cer-le teori ajtkyqlarñ pilip ar polbaazırap tepşir coruk kezigyn pyryzynden negettini tur.

En ılangyja Kızyl-xoorajda nam, areve organizastarñdan kezeekki syrdıyşkyn kicceelderin sula corudup turarñ tar-tarñ cidirgeş, moon songaar syrdıyşkyn azyldarñ kalbartıyp, tus tus kezigynnerini polit. piliin polgaş niitti polbaazıralın ulam erylendir koncuq cugula. Ol tugajında Kızyl-xoorajñ nam uyrleriniñ kattaşkan xuralıñdan 36 cıldın 1 ajnıñ 27 xınynde undyrgeñ toktaalın xerek kırnıga kyyssedir coruk uk xoorajñ kezigyn pyryzynın xyleelgezi polur tur.

Po cookku yjede Kızyl-xoorajñ nam organizastarñ kezeekki syrdıyşkyn talazı-pile corudar cyylderı polza:

a) Am   renir turar, Komunıstiq Internasionaldın VII tugaar kongreziniñ toktaaldarñ şnarlı

ıy-pile tyrgen   renir toozar.

b) TARN TK-nıñ 4 tugaar plenımunıñ toktaaldarñ   renir tanızar tugajında kaaş kicceel corudar.

c) Uluq ulustun kirip   renir niitti piliq şkolazıñ azylnı tırgizer tugajında nam, areve organizastar pottuq azy corudar polgaş uk şkolada   renir turar nam, areve kezigynneri uk şkolanı   redilge şnarın pedideringe todargaj pottuq kirzilgelioq polur uzurluq.

d) Cer-le ılangyja xoorajda nam, areve kezigynneri podunıñ polit. piliin erylendir tugajında xamık par turgan argazın xereglep, idepkej soruun pedider polgaş nom tepetni, solunnarñ ekkı nomcır, oon utka şnarın pilip   renir uzurluq. Paza pizikke ekkı polbaazırap   renir, san-podalga polbaazırap tepşir, podunıñ azyldap turar pydyrylgeleriniñ texniinge   reniri jaapla cugula polur tur.

Moñ mırnunda ışkaş, kicceelge kelbes ijkı-pe, azy langar-la ozaldap keer polgaş cer-le podunıñ piliq polbaazıralın erylendirin kıspas coruktu pyryn uzutkaş, xarın ındıq coruktarpile erestiq xyezıp turgas, podunıñ piliq tepşilgezin pedideringe idepkej soruun yrgıley corudar xerektioq.

Nam, arevenin pygy organizastar polgaş oon tus tus kezigynneri piliq polbaazıralın pedideringe kazan-taa pelen polgaş pedikten turar uzurluq.

Cedi-karaga taraa tarıyır tep paardı

Tees-xem kozuunıñ şnaa sumuzunıñ pygy arat conu, 35 cılda-la kazan-taa taraa tarıyır k  ween Cedi-kara tep cerden puga undıyıp, taraa tarıyır-pile eritemniqlerge şincidip algan.

Am ol pugaznıga xeregleer xamık tyzyrer ıjazın polgaş el-

dep cyył pygy-le xer-xerekselin 36 cıldın 1 ajdan ıñaj peletkeni pergen. Am caskı tarıyır   ynde pelen poldurup algan turar tep symelezip algan azyldap turar.

Samagaldajda   renikci SEBEN.

Abissinde caa tugajında medee

S  lgy yjede Abissinde Tembıjen tep rajonga İtaliniñ şeriqleri-pile Abissinniñ şeriqleri koncuq tuluşkan. Ol tuluşkaş abissinner tiilep kaan.

Abissinniñ şeriqleri Tembıjen tep rajonda koncuq uluq cer ezeler algan. İtalilerden 3 mun kizi   lyrtken, 5 mun kizi paşqlang-

an. Abissinner italilerden 33 ciik yger-poo, 75 pulemot, 2.505 lıncı, 18 tanka polgaş oon-taa   ske cemzekter ıyılar algan. Abissinnernin   lyrtkenneri polgaş paşqlatkanarñ sanı 1.200 kizi cedit turar

(SETA medeezinden).

Matias Rakoşı

Matias Rakoşiniñ adı 1919 cılda Venger uluska turup turgan sovet erge-cagırganıñ maadılıq temisseli-pile koncuq xolbagdaldıq. Rakoşı anıjaandan tura-la revolustıq azyldı amı-podun xajıra cok coruda pergen. İmperialistiq tajınnıñ tuzunda Rakoşı tutturgas,   rus uluska kelgen.

Oktaar revoluzı Rakoşıge caa tajıncı xyleelge pergen. 1918 cılda Rakoşı Venger ulus-ce eep cana perges, Vengeriniñ komunistiq namıñ idepkejiqı turguzukcuı tur. 1919 cıldın mart ajnıñ 21-niñ xınynde Venger uluska sovet erge-cagırganı carlar foktaatkan. Rakoşı ıncarda tajınnarñ xaldaşkynıñdan ol sovet respublikti kamgalaar kamgaldı organizastap turgan. Tastyndan imperialisterniñ xaldaşkynı-pile polgaş istinden sosial-demokratıq paştyncılar azylnı angılnı erge-azyln   skertip, oon cıjılğan-ıñ urzu-pile Venger ulustun sovet respublii 1919 cıldın avgus ajda etken. İncarda, Rakoşı s  lgy yjede cedit temisseşpi-şan coraas,

oon Avstri uluska caşna pergen. 1920 cıldan 1925 cıyga cedit Rakoşı Moskvaga turgan. 1925 cılda Rakoşı Venger ulus-ce eep cana pergen, ındıq polza-taa, kargıs xıurmak yzeldiq kizi tudup pergeniniñ xaraazı-pile faşisterniñ aspaanga kire pergen. Pygy telegejiniñ revolustıarına tuzalaar organizastan (RTO) ergelep corutkan, pygy telegej kampaniziniñ şnar kyzynıñ kortaş, faşistiq   lyrykcyler Rakoşini azyr   lyrer kıldır şiderin tidinmejin, onu 8½ cartık cıł xıussalıq olurarı-pile kassıqdaldıq kara-pazyñ-ce kiir oktapkan. 1934 cıldın aprel ajda Rakoşiniñ paşnatkan xıussazı tene peerge, Vengeriniñ faşizmi, Rakoşini sen polza, Vengeriniñ temgi sovet erge-cagırganıñ yjezinde kemniq xerektel kılğan kizi-sen tep purudadıyp, paza kattap onu şittken polgaş 1935 cılda Rakoşini nazıyıpile tyuyrep olurar kıldır kara-pazyñga olurtkan. Faşistiq   lyrykcyler Venger ulustun proletariadıñ maadılın pottarñıñ xolundan salır xonny cok polgan.

Nam, areve kezigynneriniñ arattarñ pizikke   rediriniñ polgymneringe tetkimce

ARN polgaş ARE kezigynnerinden pizik pilbes arattarñ cangıs cangıstap pizikke   redir tugajında ege saavır

1. 1937 cıldın s  lynde, 8 xardan 40 xarga cedit nazıyıp pizik pilbes arattarñ kolduunda pizik-piliktioq poldurap tep Ulostun 8 tugaar Uluq xuralıñ toktaalnı pottandıyır-pile ARN TK 4 tugaar plenımundan xamık nam organizastarına ajtkıp sagındırganı polza, „1937 cıldın istinde pizik pilir 1 nam kezigyn pizik pilbes iji kizini pizikke   retken turar. Moñ parımdalaş, po   redilgeni amdıygaşan egeleeş kalbartıyır cugula“ tep ajtkan. Moñ-pile kadı „pizik pilir ARE kezigyn pyryzy ijiden eweş ewes pizik pilbes kizini 1936 cıldın istinde pizikke   redir uzurluq“ tep ajtkan. Onu parımdalaş, nam, areve polgaş arattarñ orttuzunga pizik pilbes pajdaldı uzutkaşın tyrgededip, uk   redilgeniñ şnarın k  dyeri cugula. Ol ajtkıyşkynı kyyssedirde, pizik pilir nam, areve kezigyn pyryzy TAR 15 cıł ojunga cedit ijiden eweş ewes kizini likpuntu kemcee-pile   redip algan turar polgaş 1937 cılda ol iji kizini cygeer pizik pilir kıldır   redip alır. Moñ-pile kadı pizik pilir ARE kezigynneri TAR 15 cıł ojunga cedit ijiden kudu ewes kizini likpuntu kemcee-pile   redip algaş,

36 cıldın s  lynde cedit olarñ cygeer pizik pilir kıldır   redip alır cugula.

Pygy nam, areve kezigynneriniñ istinde am po yjede 5000 xire kizi cygeer piziktioq polgaş paşkylap şdaar polgan t  leede, olar mın xıussa istinde pygy respubliikke 10 mundan kudu ewes kizilerni şnarıyıp-pile   redip şdaar. Pizik pilbes arattarñ likpuntu kemceezi-pile pizikke   rediriniñ xıussazı ijiden yş ajga cedit polur t  leezinde, TAR 15 cıł ojunga cedit 5 aj istinde olarñ eleen şnarıyıp-pile   redip poluru todargaj. İncar polza, po artkan peş aj istinde nam, areve kezigyn pyryzy iji iji kizini   redip alıyga, TAR Uluq pajıyın yjezinde 10 mundan eweş ewes arattar pizik pilir appaar polgaş mın Uluq pajıyga pottuq pelek polur tur. Oon-pile kadı pizik pilir arattar, pizik pilbes arattar   redir tugajında nam kezigynneri ol pizik pilir arattarga pottuq tuza ceditir uzurluq.

2. Po   redilgeni cogum kancaar turguzar teerge, sumuda nam uyrıynın xuralın corutkaş, anaş pygy kezigynneriniñ istinden paşkylap şdaar polgu-teq

eşterni şilip alır. Cizeeleerge: Sumunıñ istinde 100 xire kezigynnyq nam uyrı turgan polza, 50 xire paşkylap şdaar kizilerni şilip alır tur. Likpuntu surguulu par sumularda pizik pilbes arattarñ paşkylar nam, areve kezigynneringe xıvaap taar-ıstıarda likpuntu paşkylar jaapla kiirıstirer. Cyge teerge, likpuntu paşkylar azyldar planın yrebejin, oon   redip turar   renikcilerin ol   ynde likpuntuğa xeveer   rediri cugula. Paza pir talazında nam, areve kezigynnerinden pizik pilbes arattarñ cangıs-cangıstap   redir corukka likpuntu paşkylar pottuq tuzan k  gyzer uzurluq.

3. Mın şilip algan kezigynneriniñ tanıyın cogaadı polgaş olarñ   rediri-pile xyleep algan arattarñ attarın anaş kattaj pyrytker alır, ol tanıyın parımdalaş, peş polgaş aldı ajlarñ istinde uk xyleelgeni kaş xire kyyssetken tugajında cogur xıñalda corutkaş, tynnelin nam, areve uyrleriniñ xuralıga cugaalaşkaş, oon kyysseldezinin şnarın todargajlaan toktaal undyrer xerek.

(Ulanıy s  lgy solunda)

Мальвистың тажыны арааттан   рғыны кыраалынар! Sumular pyryzy şıptu temisseşse coguır

Parıyn-xemcik kozuunıñ cagıyga ceriniñ canıga,   ry uzutkaar komisti 35 cıldın 10 ajnıñ 18 xınynde turguskan. Mın komis oon peer k  dee sumular sanında podunıñ salıyrların turguskan.

Sumularda   ry uzutkaar komisternin oon peer azyldap kelgeni k  erge polza:

1. Ergi-parık sumuzunda   ry uzutkaar komistinı targazı eş Saaja paştaas, 3 kizi 2 udaa aglaaşkyn corutkaş 2   ry   lyrgen.

2. Şuj sumuzunda   ry uzutkaar komistinı targazı eş Paavıl paştaas, 2 udaa aglaaşkyn corutkaş 2   ry   lyrgen.

3. X  ndelen sumuzu eş Serentorzu paştaas, 5 kizi 1   ry   lyrgen.

4. Ak sumuzunda eş Xerel, Pajan-ool olar paştaas, 7 kizi 2 udaa aglaaşkyn corutkaş 2   ry   lyrgen.

Moñ-pile kadı, kozuunıñ istinde anı arattarñ 1935 cıldın 1 ajnıñ 1-den 1936 cıldın 1 ajnıñ 15-ke cedit   lyrgen   ryyın pygy sanı 165 polgan.

Po ystınde 4 sumulardan   ske sumular aglaaşkyn corutkan atıq polza-taa, idepkej soru kudu polganıñ xaraazı-pile kuduruktap turar turlar.

Oon ıñaj, xoorajñ xamık idepkejiqleri 5-6 udaa aglaaşkyn corutkaş, cangıs-taa   ry   lyr  eni koncuq ıñancı tur. 35 cıldın 10 ajnıñ 18-ten 36 cıldın 1 ajnıñ 15-ke cedit   ry cigen maldıñ medeezin 5-le sumudan alıyga 261 poor tur. Moñ k  erge,   ry   lyryp turar ıyş koncuq cetpes tur.

Moñ songaar   ry-pile temisseldi X  ndelen, Ajangattı, Şekpeer, X  l, Sagı, Kızıl-tajga sumular ışkaş xej aas kırnıga corutpajın, pottuq xerek kırnıga corudar xerek.

Kozuunda   ry uzutkaar komis Parıyn, Ongaj-ool.

К  к   ры

76 хары   С  век а  шак   pireni   lyrды

Tandı kozuunu Eleges sumuzu 9 tugaar arıannıñ xamaatıy-ı 76 хары   С  век а  шак, po cıldın 1 ajnıñ 22-de pir koncuq uluq k  s   ry   lyryp algaş, oozun koopka sadarga 22 akş 50 k  p. polgan.

A  шак С  век ıncı akşanı sadıy algaş,   ryşkylyy koncuq xap cana perdi.

Padargı.

4-ty   lyrдыler

C  n-xemcik kozuunıñ X  ndergej sumuzunıñ Kara-suqda 5 tugaar arıannıñ xamaatıy arıer Sapsık-ool, Sundıj, Aldı-ool olar 3   ry   lyrgen, oon 2-zin ajalap, 1-zin kakpalap   lyrды. Paza pir   ryny şan yze ojladıyp turgas, aglap   lyrдыler.

ılangyja eş Sapsık-ool, maldıñ xoralıq tajıynı   ry-pile 4 cıldın temissezip kelgen. Ol ıncıap turgas jaap-la 1-2-ni   lyrer eş cybe.

Agvaan-şıyrap.

100 xıu kyyssedir-pis

Tandı kozuunıñ ege cada şkolazıñ   renikcilerinıñ kalıak xuralıga,   redilgeni ertip kelgen 3 ajnıñ istinde   redilge programıñ 86,9%   renip alğan tynnep k  rgen.

Am artkan   redilge programıñ moon songaar 100% kyyssedirin jak cugaalazıp aldıyş. Paşık Cadama

Cooglap turda, kajgap olurarga kajın poor

Tozu kozuunıñ S  st  q-xem sumuzu 35 cıldın turguzında 2-le   ry   lyrgen turda, olarñ malın   ry 30 şaın cooglaan tur.   ry-pile temisseldi ekkı corutkan polza, ıncı malın cidirtıpes-taa, xarın ıncı xire   ryny   lyrgen turar-ıjik.

Moñ songaar   ry-pile temisseldi cedişkinniq corutkaş, ol cidirtken malıñdan artık xej   ry   lyrge coguır.

Cekpeliq.

2-ni   lyrды

Parıyn-xemcik kozuunu Şuj sumuzu Tamcaj-pile Kyderej iji, po cıldın 1 ajnıñ 21-de maldıñ xoralıq tajıynı aş-  ryny ijinı adıy   lyrды.

Ol kavıynı arat conu po ışkaş   ry-pile temisseldi koşkatpas polza coguır.

Porıak-ool.

Sanal şıygımcilel-taa cıkkıñaj-ıy-la turgan, am pottangan cybe-taa cok

Tozu kozuunıñ Toora-xem xoorajında nam, areve, profes uyrleri po ertken kyzın pottarıñ xuraldarı-pile eleen xej cıylder   renir syrdıyşkyn polgymnerin turguskan cybe, onu turguzup turar yjede, oon azyln corudarına sanal, şıygımcileldi salıp turda, aştan cyk-le ot k  p xire kaas sanaldarın undıyıp, koncuq şnarlıq toktaal, plannarñ paşlap ar turgannar-ıjin.

Oon izii-pile iji yş udaa kicceelden, oon soonda, paşp-paşpında xorıy pergen olurup turar k  ydeen. İncı paşlap algan toktaal, plannar şıygaqda cıdyr pergen, am ıttıar kizi-taa cok appargan, eldep cybe-le tur.

Uyr targalarından egeleeş, ko-zkomnarga cedit-le po azy-ce sagış salıp k  rge coguır.

Saldam.

Xereezenner, parlalga-ce xandylyňar

Tывань хереезен кону шаанда таш-тыккыны хөрегентенерине тарлад-ыр, curtтунуш иштинде feodal-teokrat idegetterniň kulu poor, azyk tarlat-dy köryp, lama, xamnaryň tezy cok, kengys mege surttaalga alzyr, cyk-le eedin kezin yze kezip perbejin coraan polgaş cer-le en-ne pydyyl-yk, en-ne tarlatkan, en-ne erttem kul-tur cok ulus—xereezenner coraan po-lga.

Ol coraanbysty po xynge tennep көerge, cyu-taa cok öske pajdal-pile curtтар турар-пис. 21 cылда polgan nasional revoluzundan peer po ara-zynda 14 cылдыň ojun erttip, 15 cыл-дыň ojunга uzurazyr tep turarbyst-pile kadь, blangja telegejini tarlat-kan xereezenneriniň ekki xyny pol-ur Mart ajnyň 8-tin xynyn am uda-bas kaas xongaş pajyrlar erttirer tep turar-pis.

Po xynyn pajyrlar erttirerde, cun-yn-taa murnunda kaas cылдыň iştin-de revolustuq cazar, nambystyn iziq paastalgazyp-pile cedip algan ce-dilgebişti tynnep kergyzer appaar-pis, ešter.

Bndьqnyň uzurunda xereezen eš-ter, pir minut-taa kuruq erttirbejin, tus curtтun yje cadazynga taarysty-

purungaar sajbьrallyn ulam-na sajbьr-adьp, kizi pyry-le pizikke öerenir xerek.

Şaanda öerenirde perge, ergi mool pizikke padaarga, am polza, pottar-byystyn yndeziñ pizilisi telgeeren, xyn pyry-le „Şyn“, „Areve şyn“, „Xostuq arat“ tep solunnar yrgylcy unyp, paza cazarat „Byleteni“ yn-yp turar polga.

Blangjada pistiñ xereezenner par-lalganyň azyk-tuzazyñ pilir xerek. Parlalga polza, massany kizizider po-lgaş organizastarynyň kyştuq cepce polur uzurluq. Cyl teerge: 1-de, azyk-agaj, erttem kulturnu ködyrer, 2-de, erginiñ pydylyk cancl surttaalyn puza şavar, 3-te, curtтun iştinde ced-er cepces, onza solun cyulderni ile-redir, 4-te, taştikkь kargьs curtтarda tarladьp turar er, xereezen conga kandyq perge cyul tavarzyp turar, paza sosializm tedir eelbes kьldьr tiiler algan, telegej kьrnda magad-ancьq oran—sovet curtтunda cyu sol-un cyve poor turar teerzin polgaş oon-taa öskelerni ileredip turar polga.

Şak mьndьq solun cyulderni pilir alьr talazyp-pile, pezin xoorajda curt-тар turar camdyk xereezenner solun cagyр, oon-tyti-pile tanyzyp, көdee-

de xoj tymen xereezennerge yleger-in kergyzeri cetpes.

Moos songaar pistiñ xereezenner cetpes pajdalyñ cok kьrda, cangьs pajьrlyq xynnerinde, bja-tuzun eriti-rip kaar cyve eves, xarьn xyn pyry-le erttem kulturnu, polit. piliñ ulam-na purungaar sajbьradьp, solun par-lalgadan 100% cagyр ar, iştin xan-zy-pile nomcup, pizik pilbes coru-un uzutkaaryñ kьzьp oraldaşsa cog-uur. Bncangas, көdeenin xereezen-neringe ylegerin kergyzer uzurluq.

Kьzьl-xoorajnyñ xereezenneringe ideger sagьndьrarm polza, am 3 ajnyñ 8-te polur, xereezenneriniň ekki xynynge cedişkinniq uzurazyr tel-eede, solundan kuruq cok cagyр al-ьr oraldaşyp köryner.

Oon ьnaj, tus tus pydyrylge, al-ban cerlerinde xereezenner Mart 8-ke tavarystьr körystьq xana solunnar yndyrerine idepejliq kirzir polgaş ol xynge cedir pottarbyñ cedip al-gan cedilgelelin solunga yrgylcylep pizip turza coguur.

„Şyn“ solunnuq xarьssalgalyq sekreteri xereezen Tolbaakka.

Klup pyty—massalyq azyl corudary negettiniп tur

TAR Profes eveldeleleriniň Tөp cөv-ileli 1935 cылдыň aprel aјdan egeleeş Kьzьl-xoorajnyñ tьvy Lenin kudumczunda caa uluq kluptuñ kol turguzuqlaryñ 1936 cылдыň janvar aјda tudup toostubus.

Po caa kluptu tudup alьr ana-la pir cyve eves, arattaryñ kultur mas-salyq azyl talazyp-pile kiziziderine uluq uzur-tuzalyq polgaş onu tudar-da ьndьq-la pelen eves, eelen perge-ler tavarzyp turgan.

Cyge teerge, klup polza, pydylyk cьdьp kalgan arat tymenniñ politikiq pilişkinin öryledip, olaryñ angьnyñ talazyp-pile kizizidip polvazьradьrnyñ pir cugula cepsee poor, ulustuq massalyq negeldeziñ xan-dьrьp turar uzurluq. Nam polgaş cazar, klup turguzaryñ ulu-q uzur-tuzazyñ paьmdalaş, uk kl-uptu tyrtyn tudup toozarynga xanь uluq ajttьbьşkьn tuzalamcьny xyn py-ry perip turganь-pile pister kluptuñ tarьzyp-pile azyqlar tar kol cyulderin tyrtyni-pile toozup aldьbьs.

Myn kluptuñ kьr polgaş aar saar kьr azyly am-taa par. Po tugajьn am toraan ulaştyr egeleeş, blangja kьrnyñ jancьnnyr kьrnyñ po cылдыñ maj ajnyñ piredede tooskan turar so-lulganь salьp, pistiñ tuduq azylyñ-na-rybьs polgaş alьan xarlarьbьs kl-uptuñ turguzuq pajdalyñ ьncar kö-ryştuq cary şьnarlyq tooskan turar-ьn xyleenip alьr. Eñ blangja klup-

tuñ drektoru eš Tarttan-ool tuduq azylyñnaryñ arazьnga xyn pyry pottuq azyl corudup, azyldьq tyrtyn argazьn, idişkinin perip, tuduq ma-terial peletkelderin murnu-pile pelet-ker xandьrgan turar xerek.

Pistiñ kluptuñ erengej tuduun to-ozup, iştinге kandyq-taa azyldь am neperedip poluru-pile iştin xereksep, cepsep aldьbьs. Bndьq polza-taa, cyk-le material talazyp-pile körystьq kьlgaş, oon-pile poor kaar cyve eves, xarьn xamьk uzur polza, klup-ka ekki körystьq ojun, şiller, ьr, xө-mej, xөгeym polgaş internacionaldьq janь-janzь massalyq kezeelerni pot-tuq xerectiñ kьrnga eveldeleп turg-uzup, ulustuq massalyq negeldeziñ sonuurgaldьq cyulder-pile xandьrьp turarьnda polur tur. Arat tymenge kluptuñ uluq uzur-tuzazyñ polgaş kol sorulgaşьn po cылдыň janvar 8-te № 3 (504) „Şyn“ solunda topcular parlaan polga.

Bncangas pister janvar ajnyñ 31-de Kьzьl-xoorajnyñ xamьk prof. kezig-ynneringe caa kluptuñ iştin sonuurgatьp-şaan, koncuq solun şil polgaş öske-taa cyulderni xalaska kьrgьs-ke-nibis polza, uluq tuzalyq polgan po-lgaş am yrgylcylep turar.

Monu paьmdalaş kluptuñ drektoru eš Tarttan-ool moos songaar klup-tuñ iştinге uluska uzuru pildingir, utka şьnarlyq, nasionaldьq ojun, şil-liren koldadьp, amьlyq azyl coruda-rynga pygy kemceqlerni ar, ьlangь-

ja xoorajnyñ idepejci ojnakcylarьn eveldeleп kiriştirer xyn pyrynyñ azyly kьr xerek.

Ulustuq massalyq negeldeziñ xan-dьrьp, kluptuñ iştin kulturluq arьq-siliq, kaas caryş turguzup, ekki yle-gerliq azyl corudup turgas, xoor-ajnyñ conun cьrьbьşkьn talazyp-pile xandьrьp polgaş yleger turzulgal-aryñ көdee cerler-ce taradьp corud-arynga xolbaştьr ar uzurluq.

Po corukka xooraj kolektifteriniñ kalbak kirzilgezi kandyq janьlyq polurul tize, pottarbyñ aktifcilerin e-ileldeп turgas, pir kolekti-le 2 cedi xonukta 1-den ebeeş eves massalyq kezeeler ijk-pe azy solun utka şьna-ryly şilerni (orus, tьva tьl kьrnga) yndyrer turar sorulga salьr. Oon-pile kadь, am turar kluptarga pottuq azyl corudaryñ organizastap, örttektiq, örtteк cok ojun, şilerni kezeeler sa-nь-pile kьlган turarьnga pottuq azyl corudar polgaş utka şьnarlyq ojun, şiller yndyrerde tangaar-la xalas yn-dyrtyp turganь şeqlees, örttektiq yn-dyrerine taarьstьrарь cugula polur.

Kluptuñ et xөrengiziñ kamaaryñ şьngьş tudar polgaş iştikki curumun turguzar tugajьnda sagьp ederetus-kaj saabyrny cogaadьp azar. Cizee: uzur tyzok sөs tomak yndyrerler, ez-izter cergeliqlerni polgaş oon-taa öske xyligan pajdaldaryñ poldurьas tugajьnda todargaj kemceqler ar tu-rarь ton cugula polur.

PTC oralakь targazь Pak-kөk.

Kөdeenin xana solunnarynga pottuq yleger kьrgyzyp turar

Paьryñ-xemcik kozuunynun 13 sumuzunda nam, areve yyrleriniñ canьnda xana solunnarynyñ azy-lyñ 36 cылда şьnarzьdьp sajbьr-adьr tugajьnda, olarga pottuq yleger-cizeen kьrgyzeri-pile ko-zuun tьvynde xana solunynun ergelekcleri, xoorajda nam kez-i-gynnerinden ekki turanьn tuzal-macьzьn tilep turgas, 19 caa xana solunynun paзыñ koncuq caryş kьldьr, mal-magan polgaş cer curtтun curu-pile taarьstьr curaaş, tus tus sumularda xana solunnaryn-ce ylegiler pergen.

Ystynde ajttьkan solunnar pol-za, tep parlalganyñ salьbьr po-lur cyve tьleede, 36 cылдыñ tur-guzunda azy-agaj, kultur polgaş öske-taa tus tus azyl pyryzyn öj şaanda cьrьdьp pizip turar uzurluq.

Nam, areve yyrleri polgaş su-mularnyñ cagyrga cerlerinden xana solunnarynyñ azylynga pot-tuq paastalgadan peer. Xana sol-unnarynyñ ergelekcleri, xana so-lununga pizir materialdь kon-cuq kьska, pildingir pottuq cyul-derden pizees, xөjnyñ köryştuq ceringe azyр turar uzurluq. 35 cьl ьşkaş, camdyk solunnar xөj xana solunu tep attьq poortur-

vajьn, ekki azyldьq solunnardan yleger ar azylda ar xerek. 35 cылда kozuunda №1 nam yyr-ynyn solunu 17 u da a yn-yp turda, ьja oon canьnda Xөn-delende №17 yyrnyñ solunu cьl iştinde cangьs-taa ynmeen,

Şьnarlyq kьyssedir margьldaa

Tus kozuunynun iştinde pygy xana solunnarynyñ azylyñ 36 cыл-da utka-şьnarlyq, köryştuq kьldьr sajbьradьr tugajьnda, Cөen-xemcik kozuunynun tьvynde №1 nam yyrnyñ polgaş көdee sum-ularda nam, areve yyrleriniñ xanaзыnyñ solunnaryñ şuptuzun azaryñ kьjьrьp tur-pis.

Pistiñ kьyssedir cyulderibis polza:

1. Kөdee yyrleriniñ xana sol-unun aјda pir u da adan ebeeş eves yndyrtyp-pis.

2. Solunga pizir cyuldernin sөzyn kьska, pildingir kьldьr piz-i-rin ajttьp-pis.

3. Xana solunyn curuk-pile xandьrьp, mal-maganьny curuun caryştьr curup turar-pis.

4. Uk xana solunnarynyñ uluq podalyñ mal azylyñ-ce кө-ryndyrer turar-pis.

5. Kөdee cьrьbьşkьn polgy-

mnernin örenikclerini xana sol-ununga polgaş „Şyn“ solunga material pizir xanakor, aratkor kьlьp ar şьdaar-pis.

6. Arat conun azy-agajьnda polgaş xөj niittiniñ cedir, cet-pes cyulderin xana solunnaryn-ga ileredip turarьnga ajttьbьşkьn peer-pis.

7. Parlalga cagylgazьn kalbart-tyrьnga xanakorlarьbьstь ol-ce көryndyrer-pis. Po ystynde margьldaabystьn tynnelin 6 ajnyñ pireden xyn-ynde tynnep көrgeş, kancaar kьyssetkenin „Şьnga“ pizir-pis. Bncangas slernin pir tugaar yyr-den egeleeş көdee nam, areve yyrlerin kьjьrьdьbьs.

Aratkor organizacьzь

Xьreş-ool.

Xana solunynun ergelekcleri

Ongaj-ool, Arakcaa.

Cergeleşkek yleger

Tongurak cidiq-taa polza,
Tooşka tьnnmas.
Talaј uluq-taa polza,
Taştь uqvas.

Taq kadyr-taa polza,
Cuulbas.
Talaј picci-taa polza,
Calgьbьr.

Xat uluq-taa polza,
Xajany uqvas.
Xaan kizi pek-taa polza,
Xaram.

Cok kizi cogunga
Calьnnas.
Paj kizi pajьnga
Pekpes.

Cok men-teeş.
Coda kartь cibь.

Paj men-teeş,
Paaş kujgazy kaqva.

Cok cybeni
Par tibe.
Corzan aatty
Mañnyq tibe.

Mañnyq-taa polza,
Mogaar.
Mogaan soonda
Turar.

Ekki ezin sөske
Cygava.
Ekki aadyñ tөөşke
Cygava.

Coldak-taa polza,
Kuduruk şinciliq.
Cok-taa polza,
Paj şinciliq.
„Şyn“ solunda Munzuk.

Cergeleşkek yleger tugajьnda tajьlybьr

Cergeleşkek yleger polza, arat-tyñ cecceñ cugaazyñnyñ pir xe-biri tur.

Cergeleşkek ylegerniñ xөbir turguzu polza: 1-de, tymen-pojdus ijk-pe, telegej pajdalyñ kьrgysken cizek, 2-de, amьdral pajdaldь niitti angьnyñ cugula cyulderin көrgeş ileredir cizek.

Bncarga, po iji cyuldyñ ara-zynda xolbagdazь argazь janь-janzь poor tur. Cizeeleerге, pir tugaar ylegerinde tymen-pojdu-stuñ cizeen algaş, iji tugaarьn-da conun amьdral pajdalyñ ileredir. Camdykta tedir pajda-ldьq cergeleşkek ylegerler par, cyl teer polza, pir tugaarьnda amьdraldьnyñ cizee, iji tugaarьn-da pojdustuñ cizee. Turguzuq talazyp-pile oon-taa öske cergel-eşkek ylegerler par.

Bncarga, cergeleşkek ylege-rniñ kol uzuru cyl teerge, iji yl-eger iştinde, kьrgysken şuut ut-kazьn tьmejlep turgas, iştikki uluq utkazьn tьmejlep tьbarь cugula. Cizeeleerге: po solunda parlaan cergeleşkek ylegerniñ pir tugaar kezinde—murnaj con-nuñ amьdralьndan yleger al-gaş, tongurak tugajьn pizeen, oon şөlynde tymen-pojdustan

yleger algaş, talaj tugajьn piz-een. Bncarga, kajьzь-taa şuut utkalьq polur, cizee: tongurak tooştu puzup şьdabas, talaj taş-ty uqvas. Po iji şuut utkany tьmejleerге, am oon narьn uluq utkazьn ileredip polur. Cizeele-erге, arattar şaanda, conun amьdralьn podap coraaş, ol pajdal, turuştuq eves tep cybeni pilgen, blangja cagyrgazьn tu-dup turgan idegetter kyştuq tu-rgan-taa polza, olarga kadьq kьş udurtanьp, olarnьñ cagyrg-azьn kьş cok poldurup şьdaarьn-nyñ temdeen ьncap kьrgyzyр turar (arattar mөñnezip algaş, taştikkь kargьstarnь ojladyр tu-rganь, oon-taa öske.)

Onu ar көerge, mьndьq cer-geleşkek ylegerni tьbьzьk-pile tьmejleerге, koncuq tereñ utka-lyq polur, iji talazьnda, tьbьzьk ьşkaş utkazьn şuut podap pol-bas, jaap-la paazyzьn tьbar xe-rek.

Bncarga, po solunda parla-an cergeleşkek ylegerniñ pir tugaarьn mьnda tajьlybьr laan tur, oon öskезiniñ utkazьn er-gim nomcukular tьpkas, solun-ga carlaarьn redaksьdan ideger tur.

Redaksь.

Pory-pile temissel ьr

Accьlyq-la cazaabystьñ,
Ajttьbьşkьnyñ paьmdalaş
Azyraan malga xoralьq-la
Aş-la pьrny kьraalьnar.

ARN-nyñ ajttьbьşkьnyñ
Arat pister paьmdalaş,
Azyq tiştuq aş-la pьrny
Arga-pile kьraalьnar.

Arat connuq xozuñ kedeer
Aza tajьn aş-la pьrny,
Arazyñ-ce aglap kirgeş,
Askьn caza adaalьnar.

Aş-la pьrnyñ xynzeer ceri
Arga cerde, xaraar ьjaşta.
Arat tymen toozabyş
Ajalap-la ölyreeli.

Yleger san

Monu podap tьbьnar

Cangьs eşky cылдыñ-na ijister tьryyr. Ol tьreen ooldarь cer-le er polvas jaap-la kьs polur. Tьreen ooldarь pir cьl polgaş paza-la ijister tьryp egelej-peer. Ol eş-ky, ooldarьnyñ tьreen ooldarь-pile kattaj 15 cылда yrgylcylep tьryyr.

Ol cangьs eşky 15 cылда ceze paaş poor öskениñ, ergim nom-cukular podap tьpkas, xarьь piziirin tilep tur-men.

UXK Ejliq-xem sumuzu
NAMCьl.

Ol sumunyn malьnyñ azaalgazь ekki

Tandy kozuunynun Kөk-pulun sumuzunyn arat conunyn malьn azyrap turarь ekki. Cyl tize, pygy malьn 3 xualap padaarga pir xuzun turguzur azyrap turar. Ol polza, maldьn azyralьn taar-ьstьr turar poordan paşka, pak-ьraan mal eves tur, po cьlyñ cangьs-taa paaş maldь ölyrves teen sorulganь paьmdalap tur-arьbьs ol tur.

Blangja Kuzurluq-alaak, aldь Mezegej, aidь Eleges alaagьn-da kьşlap turar connuq malь kysky xөp jozugaar, koncuq ekki cьl azyр turar.

Moos-pile kadь, camdyk con-nun malьnda xaldavьrlyq aaryq-

lar par. Cizee, nek mal caraala-ar, ötpekteer, xoj mal askaktaar, ьzar, xenertten öly taştaj peer cyul par. Po tugajьnda, aaryq-nyñ kalbartpas teeş, kozuun cag-ьrgazь-pile xarьlyzazьp, arga kem-ceq ar turar-pis. Bndьq polza-taa, tus kozuunda mal emcizi pistiñ sumaa keliri koncuq saad-aj peer. Bncangas, picce-pacca mal xoraj peer cyulder par tur.

Moos songaar, şaq yrgylcy көdee sumu, arvan eal pelyk-ce mal emciziñ corudup turarьn kozuun cagyrgazьnyñ ceringe sag-ьndьrьp tilep tur-men.

Sumu targazь Jancar.

Tarlaqda sьbncь kyrekonominun kьskь aзыь

Tarlaq kyrekonominun kьskь aзыьnyн corulgazьn maпaa todargajlap kьerge, pistin kyrekonominun kolduunda sьbн aзыь polza-taa mal polgaş cer tараalan aзыьn pir teңge corudup turar.

Am yjede par turar sьbнnar polza: mьjьzn kezer uluq picce er sьbнnyн sanь 371, uluq picce tьryyr mьjgак—264, pir харьbь pьzaazь 88, kattьkьkь—723 sьbн par. Oon istinde argan torgan aзыьralda turarь 24, moon-pile kadь sьbнnyн amьdьral pajdalyн mьrnukku cьldardan ekkizider arga kemceqlerni corutkьn-pile sьbнnarda onza paksьraan cybe cok, karacangьs sьbнnyн tumcu-undan хan tьktyr, cem cibestej peer, ьly-peer—mьndьq aaryqlar par. Ol aaryqlarьn cok kьbьr-nga temisseldi yrgьlcylep corudup turar-pis.

Tunnuq, Pileliq iji saьbьrda sьbнnyн sajь kazaalarьn 200 ga хite ulgattьr turar-pis. Anaа

kirer ьjaştь kezip, tyzyrьp egelejer pergen.

Mal aзыьnyн talazь-pile ar kьerge, am par turar malьbьs; хoj—635 paas, oon istinden po kьzn cut pile elgeni cok, cangьs koşkar aaryр elgen, 1 hardan 2 xarga cedir argan xuraganar—39, onu tuskaj aзыьrap turar. Xytte 190 cьlgь par, oon istinde tuskaj aзыьradьp turarь—25, cьlgь polgaş nek maldan cut-pile elgeni cok.

Pistin kyrekonom 36 cьldьn caskь tarьlgazьnga peletkenip 230 ga taras tarьr tep tьlevilep algan polgaş ilir—46-nь septen, andazьn 16-nь septen, am kьbьr turarь polza, traktor pireeni cazar maşinazь-pile kattaj septep turar. Aatьn хer-xerekselin paza septep egeleen. Urezinni 1 aьnyн 28-ten egelep aрыqlaj pergen. Caskь tarьlganьn şuptu peletkelin 3 aьnyн 15-te jaar-la tьgergen turar tep sorulganь salьp algan-pis.

Direktor Tojba.

Mal, cer, kulturubus saжьrap tur

Cьen-xemcik kozuununuн Cьrgakьkь sumuzunda 2 tugaar arьanьnyн 34 ьregezinin malь koncuq cedilgelicь ьzyp turar.

Cyl teerge: 34 cьlda cьlgь—88, nek—266, хoj—602, ьşky—324, kattьkьkь—1280 paas turgan polza, 35 cьlda kьerge, cьlgь—102, nek—347, хoj—839, ьşky—485, kattьkьkь—1773 paas cetken polgaş ьskeni—493 paas polgan. Oon ьnaj 34 cьlda cьlgь kazaazь 31 turgas, 35 cьlda 51 polgan polgaş polgen edee 27 ovaа turgas, 131 polgan. Moon kьerge, cangьs cьl istinde tьkka

хoj kazaа nemep algan tur.

Karacangьs oon-pile maldь ьnsaar ьstyryp algan eves, taras polgaş sigen aзыьn cedişkinnilipile saжьratkьnьndan mal ьzyp turar tur.

Oon-pile kadь, kultur aзыьn paza saжьradьp turar, cyl tize, 34 cьlda 35 kizi pizik pilir turgan polza, 35 cьlda 45 kizi pizik pilir appargan. Am pizik pilьes pajdaldь uzutkaar tugajьnda arьan xuralьnyн ajttьbьskьnyн jozugaar 10 хonukta pizik, san kicceelin corudup turar.

Sanь-cap.

Surguul stolovajьnyн cemin coguuru-pile saжьradьp

Kьzьlda nam şkolazьnda pygy surguuldarnьn stolovajьnyн cemi koncuq pagaj, XOORXE-nin stolo vajьnyн xileep pьzьr cerinden ar turar хil-ьvi camьdьkta kizi ciir arga cok ciq, camьdьkta ьrtten polur polgaş elezinnicь kьk talgan polur.

Am ol хileepti aзыьrap turarь koncuq pagaj; toң хeveerpalдь-pile puza savarga, ortaa kezii ьnda-la cerde togьlar kaar, togьlancьzьn kьm-taa cibes, camьdьkta ol хileepti surguuldarga toң хeveer peerge, surguuldar хevirp cize-taa, cer-le taazьrь perge polgaş cem polu-ьlavьn turar. Харьn izin-paarga kem poluru cьdьvas ьşkaş. Oon хaraazь-pile ьlangьja хerezennerden suq, cemьje taaryşpajьn turar ulus kajь хoje. Oon ьnaj, ertengi cemьje peer ak-kadьkь camьdьkta mьrьnaj kizi ize-ьvas cudьn pьdaa ьşkaş хajьndьrgan poor polgaş cem kьbьr turarь kulturьluq eves, koncuq cydengi polur.

Aratkorlarьn po medeelep turarьndan ar kьerge, stolovajьnyн komizi udaan, харьn cetce evileldicь komis-taa cok, iji pir kizi par attьq tur.

Oon ьnaj stolovajьnyн moon mьrnunda ergelekci turgan Kancьbьr-ool pagaj aзыьdap turgan. Pir eves Kancьbьr-ool coguур cerler-pile cugaalazьp turgas, ekkі aзыьdaan polza, mьndьq turьas. Paza şkolanьn pot-cagьrgazьnyн cerinden stolovajь-ce saжьş salьp, Kancьbьr-ooldun aзыьn хьnar, kьrvejьn turgan tur, am Kancьbьr-ool uk aзыьndan yngen turar.

Харьn Kancьbьr-ooldun mьrnunda cetpes aзыьn solunga iler-

edirge, şkolada nam, areve yyrleri polgaş şkolanьn cerinden pistin ekkі kizibis cybe tep turgannar, oon turzuk харьn şkolanьn pot-cagьrgazьndan Kancьbьr-ooldu solunga sen megelep pizidin-pe tep pir picci ooldu redaksьdan cьpşeerel cokka uzur tyrym cok ajttьr turgan polgan. Pir eves ol ool pizeen piziveen-taa polza, toң arga cok ajttьr uzur tavaryşsa, redaksьnyн cьpşeereli-pile şygy cerinden ьske cer ajttьr polvas uzurluq. Ulustun хoojlu tyrymynde todargaj ajttьr kaan turьu-ce, aratkorlarьn oruun poogdap, kajь хamaan cok ajttьr turgan coruk polza, toң polvas tur. Pir eves aratkor megelep pizeen polza, onu solunga tuskaj харьbьlaaş, oon kemceen redaksьdan şiltpirleer uzurluq.

Po coruktun tugajьnda şkolada nam yуry nam talazь-pile tarьj kemceq algaş, redaksь-ce харьbьlaza coguур.

Şkolanьn pot-cagьrgazьnyн cerinden moon songaar stolovajь-ce saжьş salьp, temjь ьşkaş pagaj cem perip turar coruktu şuut soksadьp, ol tugajьnda aзыь-agьj ergelekcinin aзыьn tьnzьtsa coguур. Paza stolovajьnyн komizьn caartьp turgussa coguур, nam, areve, profes yyrlerinden tuzalaşsa coguур.

Moon songaar XOORXE-nin хileep pьzьr cerinden cem polvas ьndьq pagaj хileep peerin soksatsa coguур. ьlangьja kьvar suq хolup kaan хileep perip turgan tep, "XOSTUQ ARAT" solunda medeelep tur. ьndьq coruk okta polvas!

Eryy tyrymynьn 20 cyylыnyн tajьbьrь

(19 cyylы № 11 (512) solunda)

Kontrevolustuq kem-xereker tyndьr tep peletkenip turgan iйik-pe, onu yndьrgenin pilip turgas tьnnat-pas polza, onu eryy tyrymynьn 20 cyylы-pile kemceq ar şideri:

Peletker turar iйik-pe aзыь yylgedipken kontrevolustuq kem-xerekeri lar pilip turgas, oon tugajьn tьnnat-pas polza, oon jalazьnga pir cьldan eves eves хuussada şьngьbь хorug-dal cokka şoleezin kazьr.

Monu tajьbьr-larga polza: kontrevolustuq (ulus-terege udur) kem-xerekeri yndьr tep turgannarьn lartьbь-pile pilip turgannar, ol coruktun tugajьn coguур cerge tьnnat-pajьn pazар polgaş saжьş setkilin ol-ce salьp polza, oon jalazьnga po tyrymynьn 20 cyylы-pile pir cьldan eves eves хuussa istinde şoleezin kazьrьp razьnnadьp appaary cajlaş cok tur.

Ystyky şygy targazь Mьnge. (Ulanсьzь şeolgy solunga yner).

Kegejde nam kezigynneriniн aзыь

Tees-xem kozuununuн Kegej sumuzunda namьnyн 10 tugaar yуrynьn 43 sannьq kezigynneriniн 35 cьldьn turguzunda mal polgaş cer aзыьn saжьradьp turarьn kьerge:

Aзыь cyzynы	34 c.	35 c.	ьskeni
1. Xoj	2476	6926	492
2. ьşky	504	258	70
3. Cьlgь	250	576	43
4. Nek	635	231	130
5. Teve	16	749	10
Şuptu	388	4626	745

6. Mal kazaazь	41	61	20
7. Taraa (ga-pile)	10	7	—
7. Sigen	27	16	—

Tus yуrynьn kezigynnerinde pizik nomcuur kizi 31, pilьes kizi—12, 36 cьlga udur solun cagaanь—24, 19 kezigyn solun cok.

Ceder cyilder-pile cergeleştir cetpes cyilder paza par. Ol cetpesterni 36 cьldьn turguzunda cok kьbьr aлыьn oraldazьp egeleen-pis.

TYKTYQ-OOL.

Cedilgelicь arьan

Kaa-xem kozuununuн Kьk-tej sumuzunuн Terekicьde 5 tugaar arьanьnyн aзыь-agьjьnyн cьl-cьlda ьzyp turarьn kьrgьzerge mьndьq:

Maldar adь polgaş cer aзыьnyн adь	34 cьl	35 cьl	ьskeni
Cьlgь mal . . .	41	52	11
Nek	147	233	86
Xoj	767	884	117
ьşky	332	511	179
Şuptu	1287	1680	283

Kesken sigeni (ga-pile)	10	18	8
Savaп (şanak-pile)	10	20	10
Maldьn cьlgь			
kazaazь . . .	41	101	46

Po ystynde sannardan ar kьerge, eleen-ne cedişkinnicь tep sanaar, Am mьn arьanьnyн arat conu aзыь-agьjьn moon songaar ulam-na saжьradьp, ьlangьja cьl-cьlda malьn kьbьştn soogundan, aaryqdan, pьryden kamgalap, cazak, namьn salgan sorulgalaryн kьyssediri toң cugula tur.

Arьan targazь PADARCCь. Aratkor TAKPALDAJ.

Aratkorlar cagaalarьnyн izi-pile

Aratkor „Sincip kьerge“ харьь

1935 cьldьn 12 aьnyн 11-de yngen 93 tugaarьlьq „Şьn“ solunda aratkor „Sincip—kьer“, Tozu kozuununuн tep cerinde magazin ergelekci Xuurakajьnyн eeldek eves, ьn-tala tьrttar tep pizeenin хьnar kьerge, Xuurakajьnyн magazine caa kelgen, izicь tylyk yjezinde eeldek eves turganь şьn. Oozu şeolgy yjede cazalьp turar. ьn-tala tьrttar teeni araj mege tur. Pir eves ol yjede ьn-tala tьrttar coruk turgan polza, kьkooop paaştaar cerge şeqlen turar uzurluq.

Tozu kьkooop targazь Puccukkaş.

REDAKSьDAN: eş Puccukkaş sler, Xuurakajьnyн tugajьn 35 cьlda-la харьbьlaar turgan cybeni uzamьdьk-tyrьp kelgeş харьbьlaanьnda Xuurakajьn am ettinip cazalьp pergen tep pizeeniniн redaksь ceri şьnzьk-pajьn tur. Po tugajьn kozuun ergeleer cerden lavьlap tьnnadьrьn ti-lep tur.

Ar-saryq-pile Mьngenin sulazьnda

Pii-xem kozuunu Eerbek sumuzunuн Oorugьda 6 tugaar nam yуrynьn targazь Ar-saryq 35 cьlda tergi sadьbь kьlgь, oon uzuru-pile şaqdaа cerinde kьjьrtьp pargan.

Mьn yуrynьn sekreteri Mьnge teerzi, yуrynьn corudar aзыьn tyşte cok utkan. Харьn yrgьlcyle kьbьr cybezi araga, cyl teerge, 1 aьnyн 1 хynьnde kozuunda OKŞC tьleezinin ceringe kьjьrtьp pargaş pir хondur aragalaaş, munup coraan aadьn ьşkьnyн algan. Oon soonda 1 aьnyн 15-te Kьzьlga sigen pazaarlap sadьp coraaş, paza хondur aragalaaş keldi.

Moon хaraazь-pile 12 aьdala turguskulaan 5 kezek cerde

„Хадьн“ şьn pizeen tur

36 cьldьn egezinde yngen №1 (502) „Şьn“ solunnuн 6 tugaar arьanda aratkor „Хадьн“ KXX Kьk-tej sumuzunuн taras şeolьnde хamьk maşinalar şaqzaja-pergen cьdьr tep pizeeni şьn polgan tьleede, uk maşinalarьnyн eel-eri ol maşinazьn azaar kamgalap alьr tugajьnda arьan targalarь tamcьş-tyr taalganь peribis.

Sumu sekreteri Takpaldaj.

RTO-ga şef-pile tuzalap turlar

Xaraal aldьn uurgajьnda pygy RTO kezigynneri 36 cьldьn egezinde xural kьlgь, toктаadьp alganьn jozugaar tьştanьr хynde aldьn tьbьzьnga aзыьdaaş, oon tьrkan 777 akş 30 kьpejekti RTO yуrynge tuzalap perdi. Uk akşanь RTO tep byrozonga tuz-aar tep tur-pis.

Aratkor TIBII.

сьрьdьşkьn pьlgymneri am udaan. Oon turzuk tus sumunuн tьviskeerinde cut polur şinci kirip tur. ьlangьja Şьmcaan-ooldun 6 poldurgazьndan am 2-le artkan, ьskezi cudap elgen.

Po ьşkaş cizik maldarda kodurlaar aaryq-taa par. Nam yуrynьn onza-la kьbьr aзыь polza, maldьn cudaar coruу-pile temissezir polgaş cьрьdьşkьn pьlgymnerin ekkidi eviledeer polgaş. Mьndьq turda-la eş Mьnge podu-pile malьnyн cemin sadьp turar tur.

Po yуrynьn cetpes aзыьn nam kozkomunun cerinden tarьj karaktap kьrbes polza, хamьk-la aзыь udup cьdьp aldь eves-pe.

Olura-pilir.

Pistin харьbьbьs

Kьk-pulunda Tuganь—likpuntun-ucьk-tuzazьn pizeenin, erengej poldu.

Kьk-tejde „Kьzьl-ьbьt“—Sotpazьk-tyн tugajьn pizeeninde todargaj pildiner cybe cok tur. Paza Jonzak-xeliнn yleger cok coruun sumu şygyzьnge medee-le.

Tarlaqda „Sanap-pilir“—Kyzьncьk-tyн yleger cok coruun ol cerinde хana solununga pizi.

PXX Xendelen sumuzunda „Telefon“—Cadьr-ooldun kadajьn etteer tugajьn sumu şygyzьnge medee-le.

Parьbьn-xemcik kozuununda Xьr-ьş-ool Şojunnuң idepkejin хana solununga pizi.

Kьzьl-mazalьkta Serenmaa—emci tugajьn pizeenin erengej poldu.

PXX Ak sumuzunda Xьren-ool—cьlgьmda pir cakьpьl aat kattьştь tep carьlьnyн coguур ertee 3 akşьn corutpu-şaan, uk aatьn cyzynyn todargajlap pizeeş corut.

Tarlaqda kooop salьbьrьnyн ergelekci Pajьr-ool—sadьp aлыьşkьnyн kьysseldezь tep pizeen cyylыnde cogum sadьp aлыь planь kaaş turganь pildinmes erengej polgan.

PXX Ijme sumuzunda Şaktar—хerezenner tugajьn, ol sumunda хana solununga pizi.

Kьk-tejde Saryq ool—tьbьzьnyн paazьş polgaş tajьbьrьn corudup perip ker.

Kьk-tejde „Radio“—Padarсьnyн taras paraadap algan tugajьn, ol cerinde хana solununga pizi.

Şuurmakta Arevecci Sedip-ool—1 tugaar arьanьnyн toктаalьnyн kьyssel-dezin pizip ker.

CXX Xandьgajttьda eş Lopsan—Pora-şajda nam yуry-pile solun paralaganь margьldaazьn corudar teen-inderde todargaj ajьtkan san cok polgaş kezigynnerin 16 turda cagaan „şьn“ solununar 20 turar, 4 solunnu kьm cagaanь pildinmes tur.

Pii-xemde Tustuqvajь—camьdьk aratkar sigenin sadьqlap tur tep pizeen erengej poldu.

KXX „Tartьq tьnnaan“—Tazьndь, Ajьzь tep uruq-pile aşak kadajь curuun kьbьr tur tep pizeenin anaa-la pir erengej cugaa poldu.

CXX Occur-ool—ol cerde Ylegericь stanьnyн sorulgaзын pizeenin tapkьr poldu.

Paza ol kozuunda „Taskьl“—Pajьan tugajьn kozuununda хamaattьş arat Tanьzьnyн 35 cьlda kazaа tudar polgaş Tьva bangь cerinden 15 akşь cep algaş, am-taa telep pьrvee u

teenin pildinmes poldu. Cogum cyn-yn, kьmьnyн kazaazьn tudar polgan cybel?

Parьbьn-xemcikte „Tьnnangьr“—Aşkь—parьkьk sumuzunda mal kydyrleer aaryq poor tur teenin pizir teerge tapkьr poldu.

Kustьbьş evilelinde Kerttik-ool—Tьva“ tep ьtyн polgaş şylyynny pizir teerge, ege-le erengej turguzьluq poldu.

CXX pildinmes attьq aratkor—хajьrakkan sumuzunuң arat conu malьnyн odar pelciirin taaryştьr tur tep pizeenini yndьr tep teerge, şьn adьn cok poldu.

Poştanьn cagьq kildizinde O. Kenden-syryн—Poştanьn tugajьnda şylyk pizeeniner cyu-taa utkazь erengej poldu.

CXX iji aratkor—Cajlaq-alaakta kirip ьerenir şkolanьn ergelekci Tozu aзыьnga sula, aazyş pagaj tugajьn pizeenini yndьr tep teerge, mege adьnar cok poldu. Am paza ekkі pizip kьryner.

Cьen-xemcikte eş Tokkur-ool—cangьs pьry ьlyrgen ulustarnь, sumuda хana solunga pizi.

Teeste eş Lama-cap—cut-pile tel-missel tep pizeen cybende, kajda ceze mal elgenil, am kandyq temissel corutsa coguурl teerzin pizeen anaa kurgaq material poldu.

Uluq-xemde pildinmes cazyt attьq aratkor—pagaj cybe kьbьr turar sumu oralakьzьnyн adьn pizeenini pildinmes polgaş kajь aьnyн, kaaştn хynьnde kancap turganьn todargaj pizeen tur-sen. Am tarьj pizi.

Solcurda eş Camьjan-pile ьdam-syryн—pizik pьlgymynьn ьerenip turarьn хana solununga piziner.

Cьen-xemcikte 1 tug. nam yуrynьn xuralьndan kelgen telegramda, parьmdalaar kьmьnyн-taa adьn piziveen, cyk-le „Xural prezidiymь“ teen poorga, yndьrbeen.

CXX Teve-xajada „Saaryq“—kezigyn Tamvazьkьtn solun cagьvayьn turarьn pizeenin şьnar cok tur. Харьn onu surgaar хerek.

UXK Yrayn sumuzunda „Ezer“—Kara-ooldun paak aazylap turarьn sumu şygyzьnge pildirt.

Tozuda eş Cyldym—cut polur tep turarьn koncuq todargaj kьldьr pizeeş, moon songaar kandyq temissel corutsa coguурn todargaj pizip kьryner.

Kьzьlda „Tьnnaan“—seen pizeen cybeni coguур cerin-ce şilcitken.